

Od Redaktorów

„We all read dead people” czytamy na witrynach Głównej Księgarni Naukowej przy ul. Podwale w Krakowie. Abyśmy mogli się jednak wykazać jakkolwiek motywacją do sięgnięcia po dzieło literackie, musimy czuć potrzebę powiązania go z egzystencjalnym kontekstem naszego życia społecznego, emocjonalnego, prywatnego, zawodowego. W epoce nadmiaru bodźców i zjawiska Big Data niechętnie narażamy się na kontakt z „pustą” informacją oraz lekturą, która niewiele znaczy w perspektywie naszych doświadczeń i oczekiwań. Literatura współczesna nie daje *a priori* gwarancji zaspokojenia tych potrzeb; literatura poprzednich epok – częstokroć czeka dopiero na koneserów, pasjonatów i znawców tematu, czyli tzw. akademików, by w tym gronie dokonało się jej ponowne odkrycie, odczytanie, de- i rekontekstualizacja.

Włączeniu literatury we współczesne obiegi kulturowe sprzyjają nowe metodologie i media elektroniczne. Te pierwsze pozwalają „oświetlać” tekst z różnych perspektywy, „wychodzić poza dostarczone informacje” (Bruner 1990) czy różnie ustawiać zależności między „tłem” i „figurą”, bohaterami, elementami temporalnymi, czasoprzestrzenią, miejscami akcji, protagonistą, autorem dzieła i czytelnikiem... Media elektroniczne z kolei, uruchamiają nowe kanały dystrybucji informacji, które „skutecznie” drenują sferę prywatną i publiczną, wchodzą w tkankę życia w formie różnorodnych adaptacji (filmowych, telewizyjnych, teatralnych, internetowych), pastiszy, parodii, remiksów, przeróbek na gry sieciowe etc.

Nowe media z kolei włączyły do gry interpretacyjnej tzw. przeciętnych użytkowników literatury, którzy – choć nie reprezentują najczęściej środowiska profesjonalnych badaczy – to, stojąc po stronie amatorów, czyli osób – w pierwotnym tego słowa znaczeniu – będących pasjonatami tego, co robią, biorą aktywny udział w debacie. Toczy się ona nieprzerwanie na różnych platformach komunikacji, w mediach społecznościowych, w różnych rejestrach rodzimego językach i jest adresowana do rozmaitych grup społecznych.

Metodologie podlegają modom i wynikają ze zwrotów, które coraz częściej towarzyszą poszukiwaniom nowych odczytań literatury tradycyjnej i tej związanej z nowomiedialnymi obiegami kultury. Zwroty: autobiograficzny, antropologiczny, ikoniczny, afektywny itd. z pewnością przyczyniły się do wzmożonego zainteresowania interpretacją tradycyjnych tekstów „na nowo”, a proklamowany przez rzeczników postmodernizmu – kryzys tzw. wielkich narracji całkowicie zliberalizował te działania. Często praktyki te odbywają się ze szkodą dla samych dzieł, nierzadko kostium metodologiczny przerasta tekst wyjściowy. Literatura staje się także pretekstem do zaprezentowania wywrotowej metody, albo też moda metodologiczna, nie bacząc na parametry dzieła – na siłę narzuca określoną strategię jego interpretacji.

Mając na uwadze te konstatacje, Katedra Mediów i Badań Kulturowych Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie zorganizowała w marcu 2017 roku konferencję naukową poświęconą nowym odczytaniom prozy dwudziestolecia międzywojennego. Przedsięwzięcie to powstało z okazji dwóch rocznic: osiemdziesięciolecia śmierci głośnego w latach trzydziestych prozaika Zbigniewa Uniłowskiego oraz osiemdziesięciolecia urodzin prof. Bolesława Faron, badacza literatury polskiej XX wieku, w tym twórczości autora *Wspólnego pokoju* i *Dwudziestu lat życia*.

Konferencję poprzedzały dwie dyskusje eksperckie, podczas których starano się wyznaczyć najnowsze linie interpretacyjne prozy międzywojnia. Wyniki tych dywagacji zostały opublikowane w „Studia de Cultura” VIII(2) *Cyfrowa humanistyka* w 2016 roku¹.

Na konferencji łącznie wystąpiło z referatami osiemnastu pracowników naukowych reprezentujących wszystkie ważne ośrodki w kraju. Są to artykuły, które najlepiej obrazują zagadnienia postawione w tytule konferencji. Ukazały one nowe możliwości interpretacji prozy dwudziestolecia. Oto parę przykładów. Paweł Graf w artykule *Powieść zmienia skórę* na podstawie analizy prozy Brunona Jasieńskiego, Aleksandra Wata i Anatola Sterna dochodzi do wniosku, że jest ona dziś, po latach, wciąż ważnym doświadczeniem literackiej i literaturoznawczej samoświadomości. Wśród licznych dotychczasowych odczytań *Cudzoziemki* Marii Kuncewiczowej, jak strukturalistyczno-semantyczne, psychoanalityczne, hermeneutyczne, komparatystyczne, Magdalena Stoch w artykule „*Cudzoziemka*” *Marii Kuncewiczowej czytana współcześnie – w stronę konsensualnej interpretacji tekstu literackiego* przyjęła dwa nowe modele interpretacji powieści, a mianowicie: metodologię postkolonialną oraz tzw. grupowe procesy interpretacyjne, czyli dydaktykę uniwersytecką. Dało to w konsekwencji interesującą propozycję nowego odczytania tekstu Kuncewiczowej.

„*Metafizyczna misja*”. *Ojciec i próba statuowania patriarchalnego porządku* w „*Skle pach cynamonowych*” *Brunona Schulza* Marcina Całbeckiego jest próbą odczytania dzieła drohobyckiego autora w kontekście ważnych współcześnie kontekstów antropologicznych z kluczową dla wielu badaczy kwestią płciowości. Materiałem egzemplifikacyjnym są w tym przypadku dwa opowiadania: *Nawiedzenie* i *Ptaki* rozpatrywane w kontekście teorii matriarchatu Johanna Jakoba Bahofena.

To tylko wybrane przykłady różnych interpretacji niektórych utworów prozatorskich dwudziestolecia międzywojennego. Zgromadzone w tomie artykuły analizujące prozę międzywojnia z wykorzystaniem najnowszych metod badawczych potwierdzają, że po roku 1918, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w prozie narracyjnej dokonały się radykalne przeobrażenia w wielu aspektach, w tym w sposobie konstruowania narracji. Przedwojenni pisarze nie byli głusi na ówczesne

¹ Dyskusje: *Proza dwudziestolecia międzywojennego z dzisiejszej perspektywy*. Dyskusja otwarcia – zapis z 3.12.2014; w dyskusji biorą udział: Agnieszka Ogonowska, Bolesław Faron, Wojciech Lięża, Krystyna Latawiec, Bogusław Gryszkiewicz, Rafał Solewski, s. 166–181; *Proza dwudziestolecia międzywojennego z dzisiejszej perspektywy*. Dyskusja otwarcia – zapis z 21.01.2016; w dyskusji biorą udział: Agnieszka Ogonowska, Joanna Kisielowa, Marian Kisiel, Wojciech Lięża, Rafał Solewski, Bolesław Faron, Bogusław Gryszkiewicz.

osiągnięcia psychologii, filozofii i innych nauk, z uwagą obserwowali też zmiany zachodzące w światowej i europejskiej literaturze.

Toteż okazuje się, również dzisiaj, po latach, że wiele ówczesnych tekstów wytrzymuje próbę czasu, co weryfikuje się w toku nowoczesnego literaturoznawczego odczytania, nowych narzędzi metodologicznych i nowych sposobów lektury, które wynikają z rozwoju form komunikacji społecznej.

Z pełnym przekonaniem możemy zatem powiedzieć, że proza ta jako całość nie została odesłana do skansenu czy lamusa literatury.

Bolesław Faron
Agnieszka Ogonowska